

1. פרק ד - משנה טו

רבי נהוראי אומר, הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבא אחריו, שחבריו יקיימוה בידו. ואל בינתך אל תשען (משלי ג, ה):

2. "בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען." - (משלי ג, ה)

רש"י - "בטח בה" - ופזר מעותיך לבקש לך רב ללמוד ממנו ואל בינתך אל תשען

מלבי"ם - יען שחוקי החכמה (**הטוב והיושר האמיתיים**) נשגבים מבינת האדם ואינו יכול להשיגם בכח בינתו, ואם ישען על בינתו תוליהו שולל אל ההפך מדרכי החכמה, לכן אמר "אל בינתך אל תשען", כי החכמה לא תושג אל האדם ע"י בינתו רק היא נתונה מאלהים, וצריך לבטוח בה' בכל לבו וללכת כפי מצות ה' אשר צוה על חקי התורה והחכמה ומצותיה, ולא יסמוך על בינתו כלל:

רבנו יונה - ואל בינתך אל תשען. שלימות הבטחון שיבטח אדם בשם ולא יבטח באדם ולא גם בכח עצמו ועוצם ידו, ולא בשכלו ותבונתו, ועל כן אמר ואל בינתך אל תשען. ומפני כי רבים ישגו לבטוח בבינתם תזהיר על זה יותר מן הבטחון בעושר ובגבורה. והשנית, כי הבטחון בבינה כלל אותם, כי לא יבטח אדם בעושר ובגבורה ולא בזולתם עד שיראה מבינתו כי יש לבטוח בהם, על כן הזהיר ואמר "ואל בינתך אל תשען", והענין כאשר יראה לך בשכלך ותבונתך כי המעשה אשר תעשה יצליח על דרך עצת לבך ותחבולות אשר תחשוב, אל תבטח על זה, כי הכל תלוי בידי שמים שנאמר "משיב חכמים אחור ודעתם יסכל" (**ישעיה מד, כה**). "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" (**משלי יט, כא**). "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בא אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר". (**תהלים קכז, א**). ונאמר "כי כל מעשנו הבל" ונאמר "שבת יראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבנים עשר וגם לא לידעים חן כי עת ופגע יקרה את כלם". (**קהלת ט, יא**). ונאמר "לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון" (**משלי טז, א**). הנה כי גם מענה לשון איננו ביד האדם אף כי הפועל:

3. רע"ב - הוי גולה למקום תורה - אם אין תלמידי חכמים במקומך:

ואל תאמר שהיא תבוא אחריך - תלמידי חכמים יבואו לכאן:

שחבריו יקיימוה בידך - ואל תסמוך שחבריו כשיבואו מבית הרב יקיימו התורה בידך שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשמוע מפי הרב. פי' אחר שחבריו יקיימוה בידך שאפי' אתה חריף ומפולפל ביותר. לא תתקיים התורה בך אלא על ידי חבריך שתשא ותתן עמהם והיינו דמסיים ואל בינתך אל תשען:

4. דרך חיים למהר"ל

רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה וכו'. המאמר הזה הוא לרבי אלעזר בן ערך והוא נקרא רבי נהוראי כדאיתא במסכת שבת (קמ"ז, ב') מפני שהיה מנהיר עיני חכמים נקרא רבי נהוראי...

בפרק קמא דמגילה (נ', ב') אמר רבי יצחק אם יאמר לך אדם יגעתיו ולא מצאתי אל תאמן מצאתי ולא יגעתיו אל תאמן והני מילי בדברי תורה אבל משא ומתן סייעתא דשמיא היא וזה שאמר כאן שיהיה גולה למקום תורה שיש לאדם לטרוח אחר התורה. וכדי שלא יחשב האדם באולי הוא אצל התורה כמו שהוא אצל שאר הקנינים שהם באים אחריו מכח סייעתא דשמיא, על זה אמר ואל תאמר שהיא תבא אחריו מכח סייעתא דשמיא, שאין דבר זה שייך בתורה כלל א"כ יש לאדם שיהיה גולה למקום תורה.....

. ואמר שחביריך יקיימו אותה בידך, פירוש אף אם אין כאן רב יש לך ללמוד מן החבירים שהם באים ממקום תורה ויביאו התורה עמהם בידם, שדבר זה אינו, כי צריך שילך אל הרב ללמוד.

ואמר ואל בינתך אל תשען שתאמר שאין צריך ללמוד כי אני נבון יכול להוציא דבר תורה מלבי ושכלי, לכך אמר על זה ואל בינתך אל תשען מפני כי התורה היא החכמה עוד רחוקה מן הבינה ולפיכך אל תשען אל בינתך: